
Центральна районна бібліотека ім. Павла Тичини
Дніпровського району міста Києва

Твої дороги війни

Випуск 2

2024

24 лютого 2022 року.

Ранок..., вибухи..., тривога..., розгубленість...

В І Й Н А!!!

До 24 лютого 2022-го більшість із нас не усвідомлювали, які ж ми щасливі. Ми ходили на роботу чи навчання, спокійно снідали, будували плани на день прийдешній і на майбутні роки. Утім ранок 24 лютого кардинально все змінив. Паніка в супермаркетах і біля банкоматів, довжелезні черги в аптеках, на АЗС і виїздах із міст, куди прилітало. Хто не пакував валізи, щохвилини моніторив новини. Розпач, страх оселилися в серцях українців, і ці дні залишились назавжди в пам'яті. Таке не забувається.

Спогади, спогади, спогади... І про них треба говорити, розповідати всьому світу про страхіття війни.

В Центральній районній бібліотеці імені Павла Тичини Дніпровського району започаткована акція «Твої дороги війни». Читачі бібліотеки, всі бажаючі діляться своїми спогадами про перші дні війни, про життя під час війни, про евакуацію та як змінилося їх мирне життя, про допомогу біженцям за кордоном та бажання повернутися до рідних домівок...

В цьому виданні оповідь Миколи Федоровича, якого війна застала в Херсоні. Переляку не було, скоріш розпач. Не розуміли, що робити і як... Про свої «дороги війни», роздуми, спостереження, почуття, надії, тривоги в розповіді Миколи Федоровича.

Спогади подані в авторській редакції, збережена стилістика.

Ми продовжуємо акцію, вислуховуємо та занотовуємо спогади, накопичуємо інформацію і готуємо наступне видання.

Долучайтесь до нашої акції і розповідайте про **свої дороги війни!**

@ЦРБ ім.П.Тичини

Провела та записала розмову
бібліограф Рудометова Ганна

Наша адреса:

Центральна районна бібліотека ім.П.Г.Тичини
вул.. Андрея Шептицького, 24
м. Київ – 02
02002

E-mail: dniprplib@gmail.com

<http://dniprolib.com.ua>

Тел. +38(093) 204 99 19

Як мене змінила війна, і про що я мрію

Зміни всередині мене за час війни звичайно відбулися. Я розумію, що тепер мені треба розпочинати зовсім нове життя. Дім моєї мрії – дачу—ми втратили. Там чудове місце – поряд річка та ліс. Я туди останні роки дуже багато вкладав, і сил, і часу. А тепер вже не так багато лишається і того, і іншого. А війна ще не закінчилася. То коли вже все міняти?

Моє життя перетворилося на очікування здійснення мрії – коли я вже поїду до рідного Херсону?!

А якщо говорити про якісні зміни, то я все життя говорив російською. А тепер фізично не можу – перейшов у 75 років на українську.

**Микола Федорович, 75 років, м. Херсон,
підполковник карного розшуку міліції**

Мої дороги війни

Війна застала мене в Херсоні. Ми з дружиною проснулися від вибухів. Що сталося? Переляку не було, скоріш розпач. Не розуміли, що робити і як. Хто був більш сконцентрований та обізнаний, поїхав одразу або наступного дня. Ми ж лишилися і думали, що робити далі.

Вибухи в Херсоні ставали частішими й гучнішими. Евакуація може і була, але саме в перші дні. Потім організований вивіз громадян припинили, і виїжджати можна було тільки самостійно.

В перші дні війни в мене народилася онука, і донька виїхала з Херсону. Вони з чоловіком якимось відшукали дорогу через Снігурівку у Миколаївській області, лінія фронту була вже аж там. Коли вони туди потрапили, там вже була черга на 400 машин. В цей час туди під'їхали орки, приховали свої машини в кінці черги. Потім в сторону Миколаєва поїхали «Катюші» та Гради. І почати палити в сторону Миколаєва. Мої діти прикривали в автомобілі собою свою дитину і молилися, щоб не було відповіді від наших. Але пощастило, нічого не прилетіло. Чи наші зрозуміли небезпеку для цивільних, чи просто не встигли...

Коли я все це почув, то відмовився виїжджати таким шляхом. Але думки, що ж робити, не покидали. В мене була дача в Кринках (це між Херсоном і Новою Каховкою). Я зателефонував сусідам. Вони сказали, що там все тихо, ніхто не стріляє. Як колишній військовий, я вирішив, що будь-який рух буде на Херсон, з Херсона на Каховку, а з Каховки на Крим. А дача посередині. Там спочатку річки Кринка та Конка, а потім Дніпро. Для переправи військових це тяжко. Тому я вирішив – руху там не буде.

7 травня я виїхав на дачу, але один, без жінки. Якийсь час пожив, а потім забрав жінку. І як тільки забрав, в Кринки почали заїжджати орки. Спочатку тихо, боязно, їх майже не було видно. А десь через місяць почалися зміни, ротації, і їх почали лупити. Спочатку десь далеко, потім ближче, ближче і дійшло до мого будинку.

Якийсь час я не боявся вибухів. Був випадок, коли ми з сусідом стояли на вулиці і до нас підійшли двоє орків. Раптом потужний вибух. Молодий росіянин впав на землю, закрив голову руками, а ми так і стояли, як ні в чому не бувало. Старший питає – не страшно вам? Я кажу – страшно було в перший день війни, коли ми не розуміли, що коїться. А зараз вже звикли.

Був випадок, коли я стояв у дворі і сховався під кришу дома, і ментально на те місце, де я стояв, прилетів осколок. Після цього я вже не боявся.

Потім пропало світло, ми жили 6 місяців без світла. Спочатку ремонтували, а потім вбило електрика, пропав зв'язок. Прилетіло до сусіда, поранило його в спину. Прилетіло до іншого сусіда і вбило. Тоді я подумав, що пора спати одягнутому.

Бігти кудись не збирався, бо мені 75 років і кому я зараз де потрібен – одна дочка в Італії, інша в Америці, третя в Києві. Я був впевнений, що коли рашистів будуть виганяти, то через Каховку та Херсон. І ми залишимося нетронутими.

3 березня 2023 року я відправив дружину до Баку, звідки вона родом. Тоді я вже відчував щось. Поїхала вона через Ялту, де жила її сестра. Можна було ще проскочити через Василівку, Запоріжжя і піти на Київ. Але я бачив, що все узбіччя по цьому маршруту вкрито спаленими машинами. А в цих машинах горіли люди. Тому цю думку я відкинув. Залишався один шлях – через Крим.

Коли ми перейшли до Латвії, то побачили інший світ! Асфальт, лавочки, сім біотуалетів (чистих!!!) Волонтери пропонують їжу. Якщо є чим платити – платиш, якщо немає, то нічого не треба. Але ж ми прийшли без трьох людей, яких не пропустили. Треба було їх дочекатися. Сонце гаряче, в автобусі жарко. Чекали ми до вечора.

Наступна зупинка була в Варшаві. Приїхали ми туди вночі. І тут виявляється, що на Україну звідти їду тільки я – решта емігрували в Європу. За мною прийшов автобус, і до ранку я вже був в Україні. Висадили мене в якомусь селищі, дали номер автобуса і водія, який повинен довести до Києва. Ще трохи почекав, і після обіду мене вже в Києві зустрів зять.

Діти прийняли мене у себе. Вони люди молоді, тільки-но одружилися. Я погано сплю, вночі можу вставати. Їм нещодавно подарували собачку, і вона на мене вночі гавкала. Я завжди пам'ятав, що чим далі від родичів, тим ви рідніші. Тому тримався цього правила, і налаштувався винаймати житло.

І ось зараз я вже мешкаю окремо. Орендуємо з дружиною 1-кімнатну квартиру на Воскресенці за 7 тис. грн. Платимо за рахунок пенсії, а на залишки живемо – виплат держави на оренду звичайно не вистачає.

* * *

дітям. Коли паркан почав кидати тінь, ми всі туди пішли. Але відразу почули «Отойдите от забора!». Спека страшна, туалетів немає (один біотуалет був, але такий замизканий, що туди не зайдеш). Був неподалік сквер, де можна було б сховатися від спеки, але і туди не зайдеш – бо це вже просто туалет.

Ми лишилися без води і їжі. Відійти в магазин не дозволяли – ми відразу чули «Не отходити!» І так до вечора. А ввечері пішли комарі – страшні, а захисту немає. Ми не знали, що робити. Врешті решт так нас дістали, що ми почали шукати якийсь захист від комарів по магазинах. Там як побачили натовп, що прийшов за такими засобами, то ціни відразу піднялися з 150 рублів до 300. Але все одно брали, мене це врятувало.

Коли закінчилися комарі, прийшов холод. Він був такий лютий, що тіло вискакувало із взуття. Я взимку ніколи так не замерзав, як тоді влітку. Зігрітися немає де. Спробував піти в пустий автобус, що стояв – «Не положено!» Підійшов до грузової машини, там сидів серб – каже що напарник спить. До іншої грузової, а вона вже їде. Підійшов до цивільної машини – там дівчина спить. А щоб розкрити чемодан, його треба кудись покласти. Довелося кинути його в пісок, дістати одягу, але й вона не допомогла. Ходив, танцював, крутився до ранку, поки сонце не вийшло. Тоді почав вже відігріватися.

Близько 11 години нас почали пропускати групами по 15 чоловік. Я попав в останню групу, у нас була 21 людина. Росіяни не хотіли пропускати більше, ніж 15. Ми ледь умовили пропустити 18 чоловік, а три людини залишилось.

Проходження російського кордону – це пекло. Працівники таможні – пузаті, наглі, ходять як царі життя. А ми стоїмо, ноги нас вже не тримають... Сісти нема де, про лягти мови вже нема.

Відправив жінку автобусом на Ялту. Туди ходив звичайний автобус. Ніхто не перешкоджав. Доїхала до кордону, пройшла перевірку і відпустили її з українським паспортом. Хоча вже тоді нас вже вмовляли отримувати російські. Сусіди їздили в Херсон за пенсіями, а я тримався до останнього. У 2022 році грошей від рашистів взагалі не отримував. Українська пенсія приходила на картку. Спочатку гроші можна було зняти в банках Нової Каховки, а потім окремі люди цим займалися. Коли вже стало зовсім складно, став міняти гривні на рублі. Можна було якось існувати. Але коли відправив жінку, подумав, що гроші зайвими зараз точно не будуть. Навколо мене вже всі отримували пенсії. Паспорт російський отримувати не примушували, но «настойтельно рекомендували».

Нарешті я вирішив отримати гроші і поїхали в Скадовськ. Порахували, що за цілий рік набігло вже десь 120 тис. рублів. Але отримав лише 20 тисяч. Як пояснили – за минулий рік гроші нараховувалися тільки зареєстрованим росіянам.

Після того, як жінка поїхала, я відчував, що треба збиратися також в дорогу. Бухало дуже сильно. І одного разу я попав під нічний обстріл. Вилетіли металеві двері, скло посипалося, дихати в будинку було нічим. Тоді я вперше так злякався. Що робити? Повзком доліз до куточка, куди не долітали осколки. Сидів і просив Янгола охоронця, щоб не було прямого попадання в дім. Це був той час, коли всі хто хотів вже виїхали.

Коли затихло, обійшов двір, зайшов в гараж, обдивився. Диму було багато, але машина ціла. Завів акумулятор, працює. Почав збирати речі. Світла нема, ліхтарик включити боявся, тому все намацки.

Як виявилось, стріляли зблизька, десь з сусідніх вулиць. Таким чином орки нас залякували та викурювали, щоб після нашого від'їзду забирати наші будинки. Я подумав, що якщо буде повтор, то вже нічого не вціліє. Тому кидав в машину все, що намацав і скільки влізло.

11 березня, через тиждень після жінки, я вирушив в сторону Крима. По дорозі заправився, почистив телефони. Жінка розповідала, що на кордоні була перевірка телефонів. Їхати було важко, бо на двигун машини потрапив тротил, який в дорозі нагрівався і викликав головну біль.

Доїхав до кордону. Перевірка паспортів. Відкривають і відразу дивляться на вік. Люди старші за 55 років їх вже не цікавлять. Зробили зауваження – коли міняти паспорт будете? Сказав, що повернуся і поміняю. Коли перевіряли речі, дуже довго гортали Біблію. А там були заховані 50 доларів. Я бачив, що вагалися – брати чи не брати. Врешті решт не взяли.

Приїхав до Ялти. Жінка ще була там, зупинилася у своєї рідної сестри. Через три дні я відправив жінку з сестрою в Баку. Спочатку вони їхали до Сімферополя автобусом, потім до Сочі поїздом, а з Сочі літаком до Баку. Там вона була деякий час в рідному домі та рідній кімнаті. Потім за нею приїхала дочка з Києва, щоб вивезти до себе. Їхали до Києва через Стамбул та Кишинів.

Тим часом я лишався в Ялті і думав, як звідти виїхати до Києва. Була думка поїхати машиною через Грузію, але де потім лишити машину... До того ж здавалося, що ось-ось наші зайдуть в Крим – тоді велися активні бойові дії. Тож думав ще почекати. Потім думав доїхати до Грузії, а далі на паромі переплести з машиною на Одесу. Але там треба або «чіповий» або закордонний паспорт, а в мене звичайний. Говорили, що з українським паспортом на кордоні будуть проблеми. Так кілька місяців я думав-думав-думав...

Жінка була в Києві вже 7 травня, а я лишався в Ялті аж до 6 липня. Весь час ми шукали інформацію, як можна дістатися до Києва, і знайшли! Раптом з'ясувалося, що ходять автобус Ялта – Київ! Уявляєте?! Ми навіть подумати про таке не могли! Квиток коштує 400 доларів. Паспорт можна мати любий

Раніше до Києва можна було доїхати через Суми, а тепер бойові дії збільшилися, і треба робити велике коло – Москва, Каунас, Варшава, Київ. Я попав на автобус, який йшов з Голої Пристані, що на той час вже вся була під водою. Можливо була якась домовленість, що людям потрібно звідти тікати – то можна поменшити пильність. Так чи інакше, я був здивований - з початку війни пройшло більше року, і вони продовжували випускати ще з українськими паспортами.

З Ялти нас вивозили на таксі до Сімферополя. Там ми збиралися. Сформували три автобуси. В кого були російські паспорти, пішли через Білорусь, а решта з українськими - на дальній круг – Краснодар, Вороніж, Москва... Біля другої години ночі автобуси були готові – і наш (з українськими паспортами) пішов.

Поїхали через кримський міст. На фото він виглядає красиво, а коли їхали по ньому – то просто незграбна нечищена громада бетону. Все якось неохайно. Я був розчарований. Дорога до кордону пройшла без зауважень та перешкод. Але була вже в нас страшна втома в ногах – пройшло вже двоє суток. Ноги затекли, бо можна були або сидіти, або стояти. А ходити набагато легше, ніж стояти. Тепер я розумію, що треба пару годин полежати, щоб кров від ніг одійшла.

І ось ми на кордоні. Автобус нас там лишає. Кажуть далі повезе інший. Бачимо три черги – для легкових авто, автобусів та для грузових. А ми як четверта черга, але без окремої колії. Просто стоїмо своєю групою на витоптаній землі площею приблизно 15x15 метрів. Якби був дощ, стояли б в багнюці. Це була десь середина червня – сонце пекло немилосердно. Немає ні криши, ні деревця, ні взагалі якоїсь тіні. Лише один рекламний щит, від якого падала тінь.

Нас було близько 50 людей, 5 собачок і 1 кіт. Місце під рекламним щитом віддали жінкам та дітям. Мужики до цієї тіні не підходили. На землі неподалік валялися дерев'яні щити, на яких можна було посидіти. Знов-таки давали це місце жінкам та